

EMMANUEL KUNTSCHÉ:
TELL ME...WHY DO YOU DRINK? A STUDY OF
DRINKING MOTIVES IN ADOLESCENCE

2007. LAUSANNE: SFA-ISPA PRESS
ISBN 978-2-88183-127-0, CHF 32.00

A magyar szakmai közönség számára nem ismeretlen Emmanuel Kuntsche neve, aki 2008. február 22-én tartott előadást az ELTE Pszichológia Intézet Addiktológiai Tanszéki Szakcsoportjának I. Tudományos Konferenciáján az alkoholfogyasztás motivációiról. Kuntsche 1999 óta a lausanne-i székhelyű Svájci Alkohol- és Drogmegelőzési Intézet (SIPA) kutatója. Doktori fokozatot a Maastrichti Egyetemen, Ronald E. Knibbe vezetése mellett szerzett. A bemutatandó kötet a 2006-ban megvédett disszertáció, amely az észak-európai szokásoknak megfelelően lényegében hét publikációnak az összefűzött, kötetbe rendezett, szerkesztett anyaga.

Kuntsche korábbi kutatásai és szakirodalmi áttekintői is fontos hozzájárulást tettek az alkoholmotiváció kutatásához, de jelen kötetnek külön jelentőséget kölcsönöz, hogy a már ismert vizsgálatok bemutatása mellett, átfogóan és lényegre törően foglalja össze az alkoholmotivációval foglalkozó kutatási terület eddigi eredményeit, hiányosságait, a prevenció programokra gyakorolt potenciális hatását, valamint a jövőbeli kutatások lehetséges irányait.

A kötet 9 fejezetből áll: a bevezető után két fejezet az alkoholmotiváció elméletét, történetét, a szociodemográfiai tényezőkkel és a személyiségvonásokkal való összefüggését tekinti át. A negyedik fejezet a Cooper (1994) által kidolgozott alkoholmotivációs kérdőív (DMQ-R) első európai, a svájci ESPAD mintán végzett tesztelését és validálását mutatja be. Az ötödik fejezet az alkoholelvárások és motivációk összefüggésével foglalkozik, majd két további fejezet tárgyalja a motivációk lehetséges hatását az italpreferenciára, illetve az agresszív viselkedésre. A nyolcadik fejezet részletes elemzését nyújt a nagyívás szempontjából kockázati csoportnak tekinthető motivációs fajtákról. Végül a kötet az eredmények és új kutatási kérdések megvitatásával zárul.

Kuntsche egyik legfontosabb érdeme, hogy rendszerezi az alkoholfogyasztás okaival foglalkozó két, alapvetően különböző megközelítés összefüggését. Az alkoholelvárások és az alkoholmotivációk kapcsolatának modellezését leíró cikkéért – amelyet e kötet is tartalmaz – 2006-ban megkapta a Kettli Bruun Társaság Fiala Kutatóknak szóló díját. Már Cooper (1994) is amellett érvelt, hogy az alkoholmotivációk jobban magyarázzák és pontosabban előrejelzik az alkoholfogyasztást, mint az elvárások. Az elvárások önmagukban „csupán” az emberek arra vonatkozó hiedelmeit kutatják, hogy az alkohol milyen negatív, pozitív, érzelmi vagy kognitív hatást fog kiváltani náluk. Az alkoholmotiváció vizsgálata ezzel szemben arra irá-

nyul, hogy milyen szükségleteken és pszichoszociális működéseken alapuló motívációk vezetnek alkoholfogyasztáshoz. Cooper (1994) már korábban hangsúlyozta, hogy a pozitív alkoholelvárás nem vezet törvényszerűen alkoholfogyasztáshoz pusztán azért, hogy a személy a kedvező hatást elérje vagy az előzetes elvárásait igazolja. Kuntsche vizsgálataiban nemcsak igazolta az alkoholmotivációk nagyobb magyarázóerejét, hanem sikerült modelleznie is, hogy az alkoholmotivációk miként mediálják az alkoholelvárások hatását az alkoholfogyasztásra. A modell szerint tehát az alkoholmotiváció az alkoholfogyasztásról szóló döntéshozatal legutolsó és legfontosabb eleme, amely részben az elvárásokra épül.

Az alkoholmotivációk kutatása több évtizedre tekint vissza, de sokáig mégsem sikerült meghatározó fogalomként előlépnie az alkohol kutatásokban. Kuntsche szerint ennek oka részben az, hogy a kutatások kezdetekor, az 1940-es években, amikor is az alkoholmotiváció helyett még az „ivás indokai” (*reasons for drinking*) kifejezés volt használatban, csupán két, leegyszerűsített indokot azonosítottak: a meneküléssel, a megküzdéssel, a bizonyos negatív érzelmi állapotok elkerülésével összefüggő, valamint a társas, bulizós, örömmel és élvezettel társuló indokokat. Cox és Klinger (1998) alkoholmotivációs elméletéről szóló cikke hozott fordulatot ezen a korábban kevésbé kutatott területen. A szerzők modellje szerint az alkoholmotivációk két dimenzió mentén írhatóak le: a motívációk kapcsolódhatnak pozitív vagy negatív érzelmi változáshoz vagy azok fokozásához, illetve visszavezethetők külső vagy belső okokra. A két dimenziós mátrixban így jött létre a négy alkoholmotiváció, amelyeket Cox és Klinger (1988) *serkentéses* (belső és pozitív), *társas* (külső és pozitív), *coping* (belső és negatív) és *alkalmazkodó* (külső és negatív) motívációnak nevezett el.

Ezen négy típus azonosítására készítette el Cooper (1994) 20 itemes alkoholmotivációs kérdőívét (DMQ-R), amely könnyen használható mérőeszközként gyorsan elterjedt és fellendítette az alkoholfogyasztás motívációinak kutatását. A DMQ-R használata azonban, Kuntsche 2003-as kutatásáig kizárólag Észak-Amerikára korlátozódott. Kuntsche és munkatársai ekkor vették fel először a kérdőívet a svájci ESPAD vizsgálat keretében egy 5000 fős reprezentatív mintán német, francia és olasz nyelven. Az eredmények megerősítették a négy dimenziós faktorstruktúrát és a teszt validitását valamennyi korcsoportban, férfiaknál és nőknél, illetve mindhárom nyelvi régióban. A hasonló eredmények alapján Kuntsche sikerként könyveli el, hogy a DMQ-R megbízható és alkalmas mérőeszköznek bizonyul a különböző társadalmi és kulturális háttérű európai fiatalok alkoholmotivációinak mérésére is. A korábbi amerikai adatokkal összehangban a serkentéses és a coping típusú motívációkra kockázatosabb alkoholfogyasztás volt jellemző, valamint a coping motíváció együtt járt az agresszív viselkedéssel és a rossz iskolai teljesítménnyel.

Izgalmas, keveset kutatott terület az iskolai terrorizálás, az agresszív viselkedés és az alkoholmotivációk kapcsolata, amely kérdést Kuntsche a hetedik fejezetben

bemutatott, szintén ESPAD mintán alapuló vizsgálatában tárgyalja. A 14 és 16 évesek körében a serkentéses motivációk csak indirekt módon, az alkoholfogyasztáson keresztül befolyásolják az erőszakos viselkedést, míg a coping típusú ivókra eredendően fokozottabb agresszió jellemző, s különösképp igaz ez a lányokra. A társas típusú ivóknál ugyanakkor nem mutatkozott összefüggés az erőszakos viselkedés és a motiváció között. A várt eredményekkel ellentétben az alacsonyabb mértékű alkoholfogyasztással együtt járó alkalmazkodó motiváció tűnt az iskolai terrorizálás és erőszakoskodás legerősebb prediktorának. Ezek az eredmények nemcsak újszerűségük miatt fontosak, hanem azért is, mert rávilágítanak arra, hogy az alkoholmotivációk összefüggést mutatnak egyéb problémaviselkedésekkel is, és ily módon hasznosak lehetnek a rizikócsoportok korai azonosításában, valamint az intervenciók programok tervezésében is.

A motivációs típusok befolyásolják az italpreferenciát és az alkoholfogyasztás mintázatát is. A hatodik fejezetben Kuntsche arra világít rá, hogy az alacsony nevezett könnyű szeszes italok elsősorban a társas ivók körében népszerűek, akiknek a lerészegedési prevalenciája jellemzően alacsony. A sört és a tömény szeszes italokat kedvelő fiatalok között több serkentéses és coping típusú ivót talált, és különösen az utóbbi motivációs fajtába tartozó és egyúttal tipikusan tömény szeszt fogyasztó fiatalok nevezhetők magas-kockázatú csoportnak.

Mivel a nagyívás és az alkalmi magas-kockázatú ivás (*risky single occasional drinking, RSOD*) szempontjából különösen a serkentéses és coping típusú ivók érintettek, a kötet utolsó fejezete ennek a két csoportnak az azonosításával és osztályozásával foglalkozik. Kuntsche felvetése szerint, amennyiben ezek valóban homogén csoportoknak tekinthetők, a DMQ-R-t lehetne egyfajta diagnosztikai eszközként alkalmazni. Hipotézisét megerősítették a vizsgálati eredmények is, amelyek pontos profilleírást nyújtottak a serkentéses és coping típusú ivók alkoholfogyasztási mintázatairól, szabadidős szokásairól és a társas kapcsolataik struktúrájáról. A prevenciók programok kialakításában ezek az ismeretek fontos kiinduló pontul szolgálhatnak.

Kuntsche az elmúlt években végzett kutatásai révén az alkoholmotivációs szakirodalom egyik leginkább elismert szakértőjévé vált. A kötetben részletesen ismertetett tanulmányok egyaránt tükrözik módszertani felkészültségét, kreatív kérdésfelvetését és szintetizáló személetmódját. A kötet hasznos mindazok számára, akik érdeklődnek az alkohol kutatásokról, de érdekes lehet általában a szerhasználat motivációs megközelítésével foglalkozó szakemberek számára is.

Irodalom

- Cooper, M. L. (1994): Motivations for Alcohol Use Among Adolescents: Development and Validation Of a Four-Factor-Model. *Psychological Assessment*, 6, 2: 117–128.
- Cox, W. M. – Klinger, E. (1988): A Motivational Model of Alcohol Use. *Journal of Abnormal Psychology*, 97, 2: 168–180.

Németh Zsófia és Demetrovics Zsolt